

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetool

Kurmet Kuldnokk

ÄRIKEELD PANKROTIÕIGUSLIKU ÕIGUSKAITSEVAHENDINA

Bakalaureusetöö

Juhendaja *mag. iur.* Ave Hussar

Tartu

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. ÄRIKEELU OLEMUS.....	5
1.1 Ärikeelu kohaldamise üldised alused	5
1.2 Ärikeelu sisu ja ulatus	10
1.3 Ärikeelu määramise menetluspõhimõtted	12
2. ÄRIKEELU LIIGID.....	14
2.1 Menetlusaegne ärikeeld.....	14
2.2 Menetlusjärgne ärikeeld	17
3. ÄRIKEELU EESMÄRGID JA TAGAJÄRJED	22
3.1 Ärikeelu kohaldamise eesmärgid	22
3.1.1 Edasiste kuritegude toimepanemise tõkestamine	22
3.1.2 Pankrotimenetluse tagamine.....	24
3.1.3 Võlausaldajate kahju hüvitamise nõuete tagamine.....	25
3.2 Ärikeelu rikkumise tagajärjed	26
3.3 Ärikeeld võrdluses tegutsemis- ja ettevõtluskeeluga.....	27
3.4 Ärikeeld kui isiku põhiõiguste riive	30
KOKKUVÕTE.....	33
A PROHIBITION ON BUSINESS AS A MEASURE OF LEGAL PROTECTION PROVIDED BY LAW IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS	
SUMMARY	37
KASUTATUD KIRJANDUS	42
KASUTATUD LÜHENDID	44
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	45
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	46

SISSEJUHATUS

Kohtupraktika kinnitab, et õigusemõistmisel on järjest aktuaalsemaks muutunud ärikeelu kohaldamisega seotud küsimused pankrotimenetluses. Äriregistri teabesüsteemi andmetel on Eestis 5. mai 2013. aasta seisuga 360 kehtivat äri- ja ettevõtluskeeldu.¹ Teadustöö raames on korduvalt käsitletud juhtorgani liikme vastutust ja ärikeelu kohaldamise aluseid. Näiteks on K. Kukkes kirjutanud magistritöö juhatase liikme tsiviilõiguslikust vastutusest ja ärikeelu kohaldamisest.² A. Tubin on möödunud aastal kirjutanud magistritöö juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmele kohaldatavast ärikeelust.³

Ärikeelu regulatsioon sätestatakse pankrotiseaduse⁴ (edaspidi *PankrS*) §-s 91. Füüsilise isiku suhtes kohaldub ärikeeld tema pankroti väljakuulutamise automaatselt (*PankrS* § 91 lg 1). Juriidilisest isikust võlgniku pankroti korral võib kohus määrata, kelle suhtes ettevõtte juhtorganite liikmetest ärikeeldu kohaldatakse (*PankrS* § 91 lg 2).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida põhiküsimusi, mis on seotud ärikeelu kohaldamisega pankrotimenetluses. Bakalaureusetöö hüpoteesiks on, et menetlusaegne ärikeeld on preventiivne pankrotiõiguslik õiguskaitsevahend, mitte karistusliku funktsiooniga sanktsioon, seevastu menetlusjärgne ärikeeld sarnaneb karistusõiguslike lisakaristustega (ettevõtlus- ja tegutsemiskeeld) ja ei ole sellisel kujul vajalik. Uuritakse kas kohtupraktika kinnitab väidet, et menetlusaegne ärikeeld on preventiivne õiguskaitsevahend ja menetlusjärgne ärikeeld võrdub sisuliselt karistusõigusliku lisakaristusega. Seega on põhieesmärgiks anda kohtupraktika põhjal hinnang ärikeelu kohaldamisele Eestis.

Töö struktuuri on määranud töö põhiprobleemid. Töö koosneb kolmest peatükist.

---

¹ Äriregistri teabesüsteem. Kehtivad äri- ja ettevõtluskeelud. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/arikeelud.py> (05.05.2013).

² K. Kukkes. Juhatase liikme tsiviilõiguslik vastutus ja ärikeelu kohaldamine pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Andres Vutt. Tartu, 2011.

³ A. Tubin. Juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmele kohaldatavast ärikeeld. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Andres Vutt. Tartu, 2012.

⁴ Pankrotiseadus (RT I, 29.06.2011, 14).

Bakalaureusetöö esimeses peatükis uuritakse ärikeelu olemust. Analüüsitakse ärikeelu kohaldamise üldiseid aluseid ja ulatust ning ärikeelu määramise menetluspõhimõtteid. Teine peatükk keskendub ärikeelu liikidele. Pankrotiseaduse järgi kehtivad kaks ärikeelu liiki: menetlusaegne ärikeeld ja menetlusjärgne ärikeeld. Peatükis uuritakse menetlusaegse ja menetlusjärgse ärikeelu olemust, rakendamise põhimõtteid ja erinevusi. Kolmandas peatükis analüüsitakse ärikeelu eesmärgi ja tagajärgi. Tuuakse välja ärikeelu kohaldamise eesmärgid ja ärikeelu rikkumise tagajärjed. Uuritakse ärikeelu kohaldamisel tekkivat isiku põhiõiguste riivet ja võrreldakse ärikeeldu karistusõiguslike õiguskaitsevahenditega: tegutsemis- ja ettevõtluskeeluga. Analüüsitakse küsimust, kas ärikeeld on olemuselt karistus või siiski pankrotiõiguslik õiguskaitsevahend.

Bakalaureusetöö kirjutamisel on kasutatud peamiselt analüütilist ehk loogilise analüüsi meetodit. Allikatena on kasutatud pankrotiõigust ja ärikeeldu käsitlevat teoreetilist kirjandust, kohtupraktikat ja normatiivmaterjale. Viimastest on kasutatud Euroopa Liidu ja Eesti õigusakte.

Töö teemaga seonduv eestikeelne teoreetiline kirjandus peaaegu puudub, kuid perioodikas on oma seisukohti avaldanud prof P. Varul ja P. Manavald.

Kohtulahenditest on kasutatud bakalaureusetöö teemaga seotud Eesti Vabariigi Riigikohtu lahendeid alates 2000. aastast kuni käesoleva ajani, samuti Tartu ja Harju maakohutute lahendeid. Olulise allikana kasutatakse töös Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrust nr 3-2-1-124-09. Viidatud määrust võib pidada keskseks määruseks, mille kaudu Riigikohus on kujundanud ärikeelu kohaldamise praktikat. Riigikohus on siin ärikeelu kohaldamisele lähenenud üldisemalt, selgitanud ärikeelu sisu ja eesmärgi ning selle rikkumise tagajärgi, samuti ärikeelu määramise menetluspõhimõtteid.

1. ÄRIKEELU OLEMUS

1.1 Ärikeelu kohaldamise üldised alused

Ärikeeld on pankrotiõiguses suhteliselt ainulaadne instituut, mida rakendatakse Eesti õiguses sunnivahendina võlausaldaja kaitseks. Ärikeelu puhul on tegemist ettevõtlusvabaduse väga intensiivse riivega ja selle riive kohaldamine on kehtivas pankrotiseaduses reguleeritud üksikasju sätestamata.⁵ Järelikult on kohtupraktika roll seaduse tõlgendamisel eriti tähtis.

Ärikeelu kohaldamine on võimalik juriidilise isikuga seotud subjektidele, kes täidavad juhtimise, esindamise ja kontrolli funktsiooni või vähemalt üht neist funktsioonidest. Juriidilisest isikust võlgniku puhul võib kohus määrata, kelle suhtes PankrS § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isikutest ärikeeldu kohaldada (PankS § 91 lg 2). PankrS § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isikuteks on juhtorgani liige, likvideerija, täisühingu osanik, usaldusühingu täisosanik, vähemalt 1/10 osalust omav osanik või aktsionär, prokurist ja raamatupidamise eest vastutav isik, samuti juhtorgani liige, likvideerija, prokurist ja raamatupidamise eest vastutav isik, kes on vabastatud oma kohustustest ühe aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist. PankrS § 19 lg 1 järgi on ärikeeluga esmajärjekorras hõlmatavad juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmed. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁶ (edaspidi TsÜS) § 31 lg 2 esimese lause järgi on eraõigusliku juriidilise isiku esmane juhtorgan juhatus.

Pankrotimenetluse algatamisel peab kohus kümne päeva jooksul nimetama ajutise pankrotihalduri (PankrS § 15 lg 1). Ajutine haldur esitab kohtule kirjaliku aruande ja arvamuse maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta (PankrS § 22 lg 5). Ajutine haldur märgib oma aruandes, kas maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või mõni muu asjaolu. Ärikeeldu kohaldatakse, kui on alust arvata, et isik on pannud pankrotistunud juriidilist isikut juhtides suure tõenäosusega toime kuriteo, kuid teda ei ole selles veel süüdi tunnistanud (peab olema põhjendatud kuriteokahtlus) ja tema puhul on tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel toime panna uusi kuritegusid.

⁵ P. Manavald. Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive. *Juridica*, nr 7, 2003, lk 457, vt ka töö ptk 3.4.

⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. (RT I, 06.12.2010, 12).

Autori arvates on ettevõtte majandustegevusele iseloomulikud teatud riskid. Ettevõtte juhtorgani liige ei peaks automaatselt vastutama valede otsuste langetamise eest, kui realiseerub tavaline risk äritegevuses ja tegemist ei ole pahauskse pankrotiga. Sellisel juhul ei ole ka ärikeeld põhjendatud. Pankrotistunud äriühingud on äritegevuses paratamatu nähtus.

Vandeadvokaat M. Tamme on seisukohal, et äritegevus piiratud vastutusega äriühingu kaudu ei tähenda alati vastutuse täielikku piiratust. Juhatusel liikme kohustuste rikkumine võib tuua kaasa vastutuse äriühingu ja teatud juhtudel äriühingu võlausaldajate ees, äriühingu pankroti korral ka juhatuse liikme edasist tegevust mõjutava ärikeelu.⁷

Riigikohtu tsiviilkolleegium on järgmisel seisukohal: PankrS § 91 lg 2 sõnastus on sedavõrd üldine, et sellest ei ole võimalik üheselt järeldada, mis eesmärgil seda sätet peaks kohaldama ning kas PankrS § 91 lg 2 eesmärk erineb sama paragrahvi esimese või kolmanda lõike eesmärgist. Teadmata sätte eesmärki, ei ole võimalik hinnata, mis juhtudel peaks kohus talle antud diskretsiooni rakendada ja kas seda on tehtud nõuetekohaselt.⁸

PankrS § 91 lg 2 eesmärgi otsimisel pöördub kolleegium esmalt ajaloolise tõlgenduse poole. Analüüsi käigus selgub, et 1992. a pankrotiseaduse redaktsioonis puudus praeguse PankrS § 91 lg-ga 2 sarnane norm. Sarnane ärikeelu norm lisati pankrotiseadusse koos § 35 uue redaktsiooniga.⁹

Selle sätte lisamise tingis praktiline probleem, et pankrotistunud juriidilise isiku juhid jätkavad kohe uutes äriühingutes juhtidena. Seaduse parandus peaks kohtul võimaldama

---

⁷ M. Tamme. Juhatusel liikme tegevusetus võib lõppeda ärikeeluga, dets 2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.varul.com/uudised/artiklid/juhatusel-liikme-tegevusetus-voib-loppeda-arikeeluga>.

⁸ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 13.

⁹ Alates 1. veebruarist 1997 jõustunud Eesti Vabariigi pankrotiseaduse muutmise seadus (vastu võetud 18. detsembril 1996).

seda õigust piirata. Sellest võib järeldada seadusandja soovi takistada ühe juriidilisest isikust võlgniku pankroti põhjustanud isikutel teha sama teiste juriidiliste isikute puhul.¹⁰

Prof Varuli järgi oleks mõeldav, et juriidilise isiku juhatuse liikmete suhtes kohalduks ärikeeld automaatselt pankroti väljakuulutamises nagu füüsilisest isikust võlgniku suhtes ning kohus võiks otsustada, keda sellisest vastutusest vabastada.¹¹ Siinse töö autor sellist seisukohta ei poolda, kuna siis oleks ärikeelu kohaldamine pigem reegel kui erand.

Riigikohus on 5. aprilli 2006. a otsuses haldusasjas nr 3-3-1-15-06 (p 8) leidnud, et ärikeelu kohaldamine ei või olla üldine ning et ärikeelu kohaldades peab kohus märkima konkreetse põhjenduse.

Määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-26-00 on Riigikohus leidnud, et ärikeelu määramine ei ole kohtu suvaotsus. Ärikeelu kohaldamise alused tuleb määruses ära märkida, samuti tuleb põhjendada ärikeelu kohaldamise vajadust.¹²

Määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-70-00 on Riigikohus jõudnud seisukohale, et ärikeelu kohaldamise määruses tuleb märkida ärikeelu kohaldamise alused ning põhjendada ärikeelu kohaldamise vajadust.¹³ Seega ütleb ka eelnev Riigikohtu praktika, et ärikeelu rakendamiseks ei piisa vaid sellest, et isik vastab formaalselt ärikeelu subjektile esitatavatele kriteeriumitele, näiteks on võlgniku juhatuse või nõukogu liige.

Riigikohtu seisukoht on, et PankrS § 91 lg 2 eesmärk ei ole karistada PankrS § 19 lg-tes 1 ja 3 nimetatud isikuid selle eest, et nende kaastoimimisel tegutsenud juriidiline isik on pankrotistunud. Olemuslikult on karistus õigusrikkumise eest kohaldatav meede, mille sisuks on isiku õiguste või vabaduste kitsendamine ja mille alus on isiku süü (vt Riigikohtu üldkogu 25. oktoobri 2004. a otsus asjas nr 3-4-1-10-04, p-d 17 ja 18). Seega eeldab isiku karistamine vältimatult seda, et ta oleks toime pannud õigusvastase ja süüalise

---

¹⁰ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 14.

¹¹ P. Varul. Võlgniku vastutus pankroti korral. *Juridica*, nr 7, 2003, lk 456.

¹² RKTkm 27.03.2000 nr 3-2-1-26-00, IV osa.

¹³ RKTkm 09.05.2000 nr 3-2-1-70-00, IV osa.

teo. Tänapäeval käsitatakse maksejõuetust valdavalt vaid ebaõnnestumisena, mis tuleb ületada.

Riigikohus leiab, et PankrS § 91 lg 2 eesmärk ei ole isiku karistamine mingi toime pandud süüteo eest. Selle vastu räägib PankrS § 91 lg 2, mis ei eelda isiku süüditunnistamist, st ärikeeld ei ole sätestatud formaalselt karistusena. Pankrotimenetluses ei ole võimalik isiku süütegu tuvastada, see saab toimuda üksnes kriminaal- või väärteomenetluses.¹⁴

Riigikohus on 5. aprilli 2006. a otsuses haldusasjas nr 3-3-1-15-06 (p 8) leidnud, et ärikeelu kohaldamine ei või olla üldine ning et ärikeelu kohaldades peab kohus märkima konkreetse põhjenduse.

Põhjendatud kuriteokahtluse kui ärikeelu kohaldamise eelduse tuvastamine ei ole aga mõistetavalt isiku süüküsimuse lõplik otsustamine. Seetõttu on kohtul kuriteokahtluse püstitamisel võimalik teatud piirides kõrvale kalduda tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud tõendamisreeglitest, samuti kehtib kõnealuse küsimuse lahendamisel nn lihtsustatud tõendamisstandard. Näiteks on kohtul kuriteokahtluse olemasolu hinnates tavapärasest suuremas ulatuses võimalik tugineda olemasolevate tõendite kõrval ka üldinimlikule ja pankrotimenetluslikule kogemusele.¹⁵

Järgmisena tuleb kohtul ära näidata, milles seisneb isiku ohtlikkus. Kohus peab põhjendama, miks esineb isiku puhul oht ärikeelu kohaldamata jätmisel toime panna uusi sarnaseid kuritegusid. Isiku ohtlikkust hinnates tuleb kohtul esmajoones arvestada neid pankrotivõlgnikku juhtides toime pandud tegusid, milles kohus isikut kahtlustab.¹⁶

Lõpuks peaks kohus põhjendama, kuidas aitaks ärikeeld vältida uute kuritegude toimepanemist. Ohtlikkuse määramisel peaks kohus silmas pidama ka oletatavate kuritegude olemust. Näiteks seda, kuivõrd ulatuslik oli nende mõju juriidilise isiku maksejõuetuks muutumisele ja võlausaldajate huvidele. Riigikohus on siinkohal toonud

---

¹⁴ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 18.

¹⁵ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 32.

¹⁶ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 33.

näite, et seda, kui osanikust juhatuse liige on üks kord omastanud väikese summa pankrotivõlgniku raha, ei saa veel suureks ohuks pidada.¹⁷

Autor nõustub siin Riigikohtu seisukohaga, et ühekordne väikese rahasumma omastamine ettevõtte omaniku (kes on ka juhatus liige) poolt ei pruugi olla ärikeelu kohaldamist õigustavaks ohuhinnanguks.

Ärikeeldu põhjendavaks näiteks võib siinkohal tuua selle, kus juhatuse liige on ilmselgelt maksevõimetu ettevõtte puhul jätnud pankrotiavalduse esitamata, lasknud kasvada intressidel ja viivistel ning võtnud maksevõimetule ettevõttele uusi kohustusi. Sellisel juhul on autori arvates ärikeeld põhjendatud, kuna ilmselgelt on näha, et isik on oma tegevusega/tegevusetusega (ükskõiksusega) põhjustanud võlausaldajatele kahju ning võib oma tegevust/tegevusetust mõne teise ettevõtte juhtorgani liikmena korrata.

Eelnevat kokku võttes võib öelda, et menetlusaegset ärikeeldu ei saa rakendada karistusena juba toimepandud rikkumiste eest, vaid tegemist on ennetava sunnivahendiga, mille eesmärk on välistada võimalikke uusi rikkumisi ja kolmandate isikute kahjustamist. Ärikeelu eesmärgist lähtuvalt peab kohus ärikeelu kohaldamisel põhjendama, millised asjaolud annavad alust kartuseks, et isik võib panna edaspidi toime rikkumisi ning kuidas aitaks ärikeeld seda vältida.

Seevastu menetlusjärgse ärikeelu (PankrS § 91 lg 3) kohaldamise aluseks on süüdimõistmine kuriteos ja menetlusjärgset ärikeeldu saab kohaldada kuriteos süüdimõistmise korral peale pankrotimenetluse lõppu. Menetlusjärgse ärikeelu eesmärgiks on isiku tegevusvabaduse piiramine ja ebakorrektselt käitunud isiku märgistamine.¹⁸ Menetlusjärgse ärikeelu kohaldamise aluse annavad isiku süüdimõistmine maksualases kuriteos, pankrotimenetlusalase kuriteo toimepanemises, osanike ja aktsionäride koosoleku kokkukutsumata jätmises ning raamatupidamise kohustuse rikkumises.

---

¹⁷ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 33.

¹⁸ M. Vutt. Ärikeeld pankrotimenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/vfs/976/> Ärikeeld Pankrotimenetluses_Margit_Vutt.pdf (05.05.2013).

Siinjuures tekib küsimus topeltkaristamise keelu (*ne bis in idem*) rikkumise võimalikkuses. Üldjuhul on menetlusjärgse ärikeelu kohaldamise ja karistuse ajend (kuriteo toimepanemine) samad. Kui kokkuleppemenetluses lepitakse asjas, mille järgi on karistusseadustiku kohaselt võimalik mõista lisakaristusena ettevõtluskeeld, siis on küsitav, kuivõrd samal ajendil saab pankrotimenetlusega seotud kohus määrata sama sisu ja tähendusega ärikeelu.

1.2 Ärikeelu sisu ja ulatus

PankrS § 91 lg 2 sõnastus („ei või pankrotimenetluse lõpuni olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist“) ei piiritle sätest tulenevaid kitsendusi selgelt. Selle järgi ei ole üheselt selge, kas isikul keelatakse olla üksnes Eesti või ka välismaise juriidilise isiku juhtorgani liige, samuti kas isik võib kuuluda mittetulundusühingu kontrollorganisse või näiteks erakonna volikogusse.

Autori arvates ei tohi keeld tegutseda ettevõtjana olla absoluutne, sest see piiraks isiku tegevusvabadust ja võimalust hankida elatusvahendeid miinimumini. Järgnevalt mõtestatakse Riigikohtu praktikale toetudes lahti ärikeelu sisu ja ulatust.

Riigikohtu arvates ei või keelata isikul abstraktselt olla ettevõtja. Ärikeelu saanud isiku jaoks peab olema mh selge, kas ärikeeld keelab tulu saamisele suunatud tehingute tegemise (püsiva majandustegevuse või üldse igasuguse majandustegevuse), st kas isik ei tohi enam sõlmida ühtki töövõtu- või käsunduslepingut kellelegi mingi teenuse osutamiseks või vara osta, müüa või vahendada jne.¹⁹

Ärikeelu ulatus tuleb täpselt määratleda ning see peab olema vastavuses ärikeelu rakendamise eesmärgiga igal konkreetsel juhul. See tähendab ärikeelu rakendamist eelkõige konkreetses tegevusvaldkonnas ja vormides: näiteks keeld tegutseda ehitusettevõtte juhina jätab alles õiguse osutada ehitusteenust füüsilise isikuna.²⁰

---

¹⁹ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 23.

²⁰ RKKKo 29.08.2007 nr 3-1-1-34-07, p 7,2.

Kuna ärikeeld kitsendab nii isiku töökohavaliku vabadust, ettevõtlusvabadust kui ka omandi käsutamise vabadust, peab kohus kaaluma, mille suhtes ta isikule kitsendusi seab.²¹ Varasemalt on Riigikohus jõudnud sarnasele seisukohale haldusajal nr 3-3-1-15-06 (p 8). Kolleegium on leidnud, et ärikeeldu kohaldades peab kohus märkima, millise majandustegevusega ei või isik tegeleda.

Ärikeelu määruse resolutsioonis ei piisa üksnes PankrS § 91 lg 2 loetelu kordamisest.²² Kohus peab siin täpsustama, mis valdkonnas ei tohi isik iseseisva majandustegevusega püsivalt tegeleda. Isikul peab olema võimalik ärikeelu määrusest järeldada, millised võimalused talle sissetuleku teenimiseks jäävad.²³

Keelates isikule juriidilise isiku juhtorgani liikmeks olemise, tuleb vajadusel täpsustada, kas isikul keelatakse üksnes juhatuse ja/või nõukogu liikmena tegutseda või tehakse seda nt mingite juriidiliste isikute liikide kohta.²⁴ Näiteks võidakse jätta isikule õigus osaleda mittetulundusühingu juhatuses või piirata tema osalemist mingil kindlal tegevusalal (nt kinnisvaraarendamises) tegutseva juriidilise isiku juhtimises.

Ärikeelu kohaldamine iseenesest ei lõpeta juhatuse liikme õigusi ega mõjuta tema sooritatud tehingute kehtivust. Ärikeelu saanud isik peab ise astuma samme, et tagada ärikeelu täitmine. Ta peab astuma tagasi juhatuse liikme kohalt ja mitte andma enda nõusolekut äriühingu juhtorganitesse valimiseks ning mitte tegutsema keelatud tegevusalal. Kui äriühingu juhtorgani liige on saanud ärikeelu, siis peab ka äriühing ise astuma samme juhtorgani liikme tagasikutsumiseks.²⁵

Kokkuvõtvalt saab öelda, et konkreetsed piirangud isiku kohta peavad selguma ärikeelu kohta käivast kohtumäärusest ja isik peab kohtumääruse põhjal aru saama, millised tulu teenimisele suunatud tegevused on edaspidi keelatud ja millised lubatud.

²¹ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 34.

²² RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 34.

²³ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 34.

²⁴ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 34.

²⁵ M. Tamme. Ärikeeld pankrotiasjades – uuem kohtupraktika. EMLi ajakiri MaksuMaksja, nr 3, 2010.

1.3 Ärikeelu määramise menetluspõhimõtted

Ärikeelu määramise asi kui pankrotimenetlusega seotud asi lahendatakse PankrS § 3 lg 2 kolmanda lause ja TsMS § 475 lg 1 p 12²⁶ järgi hagita menetluses.²⁶

Nii PankrS § 91 lg 2 kui ka TsMS § 476 lg 1 võimaldavad kohtul määrata ärikeelu omal algatusel. See tähendab mh, et kui nt võlgniku pankrotihaldur pöördub kohtu poole isikule ärikeelu kohaldamise palvega, ei ole kohus avaldusega seotud.²⁷

Oluline on küsimus võlgniku õigustest menetluse käigus. Üheks selliseks tunnustatud õiguseks on õigus olla ära kuulatud. Selle olulisust on kinnitanud ka Riigikohus, märkides lahendis 3-2-1-124-09, et enne ärikeelu määramist tuleb isik maakohtus üldjuhul ära kuulata. Ärikeeld piirab inimese põhiõigusi ja pankrotimenetlus võib kesta suhteliselt pikka aega. Seetõttu võib isik ära kuulamata jääda üksnes vältimatul juhul, eelkõige siis, kui isik ei ole kohtule kättesaadav või ei kasuta ärakuulamise õigust. Isikul peaks olema võimalik vastu vaielda võimalikele ärikeelu määramise põhjustele ja taotleda kohtult ärikeelu ulatuse määramist või piiramist.²⁸

Ärakuulamiseks ei pea TsMS § 477 lg 2 kohaselt korraldama kohtuistungit. Kohus võib isiku ära kuulata muu hulgas telefonitsi või lugeda piisavaks isiku kirjaliku või elektrooniliselt esitatud seisukoha, kui kohtu arvates on sel viisil võimalik isikult saadavaid andmeid ja seisukohta piisavalt hinnata (TsMS § 477 lg 4). Riigikohus on asunud seisukohale, et juhul kui maakohus isikut ära ei kuulanud ega võimaldanud tal selleks taotlust esitada, on see TsMS § 656 lg 1 p 1 järgi enamasti aluseks maakohtu lahendi tühistamisele ringkonnakohtus.²⁹

---

²⁶ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 27.

²⁷ Samas.

²⁸ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 29

²⁹ Samas.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et ärikeeldu tuleb isiku suhtes kohaldada esmajoones kui preventiivset sunnivahendit, samas tuleb selle kohaldamist ka ärikeelu määrukses põhjendada.³⁰

Pankrotihalduril ei ole ärikeelu määramise menetluses kaebeõigust (PankrS § 91 lg 4), kuna tema õigusi sellega ei kitsendata. Nimetatud küsimuses ei saa lähtuda varasemast Riigikohtu praktikast, mille kohaselt oli halduril õigus edasi kaevata kohtumäärus, millega jäeti taotlus ärikeelu kohaldamiseks rahuldamata.³¹

Pankrotiseadus ei reguleeri ärikeelu tühistamist. PankrS § 91 lg-s 2 on sätestatud, et ärikeeld kehtib pankrotimenetluse lõpuni, ning sama paragrahvi lg-s 3 nimetatud menetlusjärgse ärikeelu kestuseks on ette nähtud kolm aastat pärast pankrotimenetluse lõppu.

---

³⁰ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 31.

³¹ RKTkm 20.06.2002 nr 3-2-1-76-02, p 8.

2. ÄRIKEELU LIIGID

2.1 Menetlusaegne ärikeeld

Euroopa Liidu pankrotiõiguses on tavapärane, et juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmete suhtes võetakse kasutusele erinevad tsiviil- või kriminaalõiguslikud keelud ja piirangud. Piirangud ja keelud on õigustatud, kui isikud on käitunud ebaausalt: viinud ettevõtte tahtlikult pankrotti või tegutsenud võlausaldajate huvide vastaselt.³²

Üheks peamiseks piiranguks ettevõtte juhtorgani liikme suhtes on ärikeeld. Ärikeelu liikideks on menetlusaegne ja menetlusjärgne ärikeeld. Menetlusaegne ärikeeld kehtib kuni pankrotimenetluse lõpuni. PankrS sätestab, et ärikeeld kehtib menetlusaja lõpuni, kuid ei sätesta otseselt ärikeelu algusaega. Füüsilise isiku puhul võib ärikeeldu kohaldada pankroti väljakuulutamise kuni menetluse lõpuni. Analoogia põhjal võib järeldada, et ka juriidilisest isikust äriühingu juhtorgani liikme puhul on ärikeeld mõeldav alates pankroti väljakuulutamisest.

Kuivõrd ärikeelu kohaldamise määrus on PankrS § 91 lg 4 kohaselt vaidlustatav kuni apellatsioonikohtuni, siis tulenevalt TsMS § 466 lg-st 1 ja 661 lg-st 2 jõustub ärikeeld 15 päeva jooksul pärast määruse kättetoimetamist või kui esitatakse määruskaebus, siis pärast ringkonnakohtu määruse kättetoimetamist.

Menetlusaegse ärikeelu kohaldamise põhieeldusteks on põhjendatud kuriteokahtlus ja isikust lähtuv oht uute kuritegude sooritamiseks. Alljärgnevalt käsitletakse menetlusaegse ärikeelu praktikas väljakujunenud aluseid, lähtudes kohtupraktikast.

---

³² Best Project On Restructuring, Bankruptcy And A Fresh Start. Final Report of the Expert Group. European Commission, Enterprises Directorate – General 2003. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.iiiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/5104.html> (05.05.2013).

Harju Maakohus põhjendas³³ ärikeelu rakendamist näiteks sellega, et juhatuse liige on võtnud äriühingule põhjendamatuid kohustusi ja suurendanud äriühingu laenuvõlgnevust. Laenuvõlgnevust on suurendatud põhjendamatute (võimalik, et fiktiivsete) kuluarvete alusel ning laenuks saadud rahalisi vahendeid ei ole kasutatud mitte äriühingu huvides, vaid küsitava sisuga maksete tegemiseks endale ja iseendaga seotud isikutele. Kohus tugines oma otsuses ajutise halduri arvamusele, et osäühingu maksejõuetus kujunes majanduslike, äriühingu juhatuse liikme poolt toime pandud raskete juhtimisvigade ja süüteo tunnustega tegude koosmõjul.³⁴

Maakohus rakendas juhatuse liikmele ärikeelu, kuna oli kahtlus, et võlgniku juhatuse liige ja osanik oli omastanud äriühingu rahalisi vahendeid summas 949 697,66 krooni ning põhjendamatult oli tasunud kolmandate isikute arveid summas 315 000,00 krooni. Ajutine pankrotihaldur oli arvamusel, et juhatuse liige põhjustas oma tegevusega võlgniku maksevõime olulise vähenemise ja maksejõuetuks muutumise. Kohus leidis, et maksejõuetuse põhjuseks oli olemasoleva informatsiooni põhjal kuriteo tunnustega tegu ja raske juhtimisviga pankrotiseaduse tähenduses³⁵. Kohtuotsusest nähtub, et selles asjas on lähtutud suuresti ajutise halduri arvamusest.

Tartu Maakohus rakendas ärikeeldu põhjusel, et isik mõisteti süüdi maksukuriteos. Võlgnik oli soetanud erinevaid kaupu ja teenuseid alates 2004. a juunist kuni 2006. a veebruarini erinevatelt äriühingutelt ning tegelikkuses leidsid aset üksnes näilised ostu-müügitehingud. Võlgnik oli majandustegevuse käigus kandnud kuludesse ligi 5 miljoni krooni ulatuses kaupu ja teenuseid. Selle tulemusena jäi riigieelarvesse laekumata 870 993 krooni käibemaksu.³⁶

Järgnevas pankrotikaasuses oli võlgnik jätnud võlausaldajale tasumata lepingujärgsed maksed ja võlgnes võlausaldajale 1,12 miljonit krooni. Võlausaldaja esitas avalduse

---

³³ HMKm 10.11.2008, 2-08-24620.

³⁴ M. Vutt. Ärikeeld pankrotimenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/976/Ärikeeld_Pankrotimenetluses_Margit_Vutt.pdf (05.05.2013).

³⁵ HMKm 13.05.2009, 2-08-54923.

³⁶ TMK 13.08.2007, 2-07-8026.

võlgniku pankroti väljakuulutamiseks. Ajutine haldur oli seisukohal, et võlgnik oli teadvalt rikkunud raamatupidamise korraldamise nõudeid, mistõttu on oluliselt raskendatud ülevaate saamine võlgniku varalisest seisundist. Ta leidis, et ettevõtte juhtimine oli ebakompetentne ja ebapiisav. Ka oli võlgniku juhatuse liige jätnud maksejõuetuse ilmnemisel (vastavalt äriseadustiku § 180 lg-le 5¹) esitamata pankrotiavalduse. Harju Maakohus kohaldas juhatuse liikmele ärikeeldu pankrotimenetluse lõpuni põhjusel, et ta jättis õigeaegselt esitamata pankrotiavalduse ning ei esitanud ajutisele pankrotihaldurile ka korrektseid raamatupidamisdokumente. Siin tugines kohus samuti ajutise pankrotihalduri esitatud andmetele ja seisukohtadele.³⁷

Maakohtute praktika analüüsimisel selgub, et kohtud tuginevad oma pankroti väljakuulutamise otsustes ja ärikeelu kehtestamise määrustes paljuski ajutiste haldurite ja pankrotihaldurite esitatud andmetele ja seisukohtadele. Ärikeelu kehtestamise põhjusteks on olnud pankrotiavalduse õigeaegne esitamata jätmine, raamatupidamise ebarahuldav korraldamine, ettevõtte rahaliste vahendite omastamine ja maksukuritegude sooritamine.

Riigikohus on määruses 3-2-1-124-09 menetlusaegse ärikeelu kehtestamise põhjusena välja toonud ka isiku ohtlikkuse kriteeriumi. Seega on eelnevalt nimetatud määruse järgi menetlusaegse ärikeelu määramise tingimuseks ka isikust lähtuv tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel panna toime uusi sarnaseid tegusid. Määruses tuleb aga esitada konkreetset põhjust, milles seisneb isiku ohtlikkus.³⁸

Autor on analüüsi käigus jõudnud sarnasele seisukohale A. Tubiniga³⁹, et kui juhinduda Riigikohtu praktikast, siis peavad menetlusaegse ärikeelu kohaldamiseks olema täidetud järgmised eeldused:

- 1) isik on pankrotistunud juriidilist isikut juhtides suure tõenäosusega toime pannud kuriteo (esinema peab põhjendatud kuriteokahtlus);

---

³⁷ HMKm 22.05.2009, 2-09-8439.

³⁸ RKTkm 3-2-1-124-09, p 33.

³⁹ A. Tubin. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus. *Juridica*, nr 6, 2012, lk 443.

- 2) ärikeelu kohaldamata jätmise korral esineb tõsine oht, et isik võib toime panna uusi sarnaseid kuritegusid;
- 3) enne ärikeelu määramist peab isik üldjuhul olema ära kuulatud.⁴⁰

2.2 Menetlusjärgne ärikeeld

Kehtiva PankrS-e järgi eeldab menetlusjärgse ärikeelu kohaldamine isiku süüdimõistmist kuriteos. Kui ettevõtte juhtorgani liige on jõustunud kohtuotsuse alusel süüdi mõistetud pankroti- või täitementlusalase kuriteo, maksualase kuriteo või karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) §-des 380 ja 381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises, võib kohus pankrotimenetluse lõpetamisel määrata, et ärikeeld kehtib füüsilisest isikust võlgniku või ettevõtte juhtorgani liikme kohta ka kolme aasta jooksul pärast pankrotimenetluse lõppu (PankrS § 91 lg 3).

Menetlusjärgse ärikeelu rakendamisel saab eristada kolme perioodi: 1) periood enne 2004. aastat, 2) aastad 2004–2010 ja 3) alates 2010. aastast kestev periood (eelduseks isiku süüdimõistmine kuriteos).

Enne 1. jaanuari 2004. a kehtinud PankrS-s oli menetlusjärgse ärikeelu kohaldamise aluseks see, kui võlgnik oli kuriteoga põhjustanud enda maksejõuetuse või hävitanud, peitnud või raisanud oma vara, teinud raskeid juhtimisvigu või muid tegusid, mille tagajärjel ta oli muutunud maksejõuetuks. Kuivõrd sellised alused ei ole väga konkreetsed ning tegelikkuses tuleb nende kohaldamine kõne alla ikkagi üksnes võlgniku kuriteos süüdimõistmise korras, ongi pankrotiseaduse eelnõus ärikeelu kehtimajätmise eeldustena nimetatud konkreetsed *KarS*-i kuritegude koosseisud.⁴¹

Pankrotimenetluse järgse ärikeelu täiendavaks eelduseks alates 1. jaanuarist 2010 on isiku süüditunnistamine pankrotimenetluse või täitemenetluse alases kuriteos, maksukuriteos, üldkoosoleku kokku kutsumata jätmises netovara ebapiisavuse korral või äriühingu

---

⁴⁰ RKTkm 3-2-1-124-09, p 15, 29, 33.

⁴¹ Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=02155002 (05.04.2013).

varalise seisundi kohta valeandmete esitamises. Vajalik on seega jõustunud kohtuotsus. Siinjuures on oluline rõhutada, et tegemist on täiendava eeldusega ärikeelu rakendamiseks.⁴² Riigikohus leidis määruses nr 3-2-1-124-09, et ärikeelu rakendamine karistusena kuriteo toimepanemise eest võib rikkuda *ne bis in idem* põhimõtet ja kõik karistuslikud küsimused, sh võimalik ettevõtlusega tegelemise keeld tuleb lahendada isiku kriminaalkaristuse raames.

Seega võib öelda, et juhatuse liikme suhtes on võimalik kohaldada menetlusjärgset ärikeeldu juhul, kui juhatuse liige ise on kuriteos süüdi mõistetud. Näiteks juhul, kui ta on jätnud täitmata pankrotiavalduse õigeaegse esitamise kohustuse.

Menetlusjärgse ärikeelu eesmärgiks ei saa olla pankrotimenetluse tagamine, kuivõrd pankrotimenetlus on selleks ajaks läbi. Menetlusjärgse ärikeelu kohaldamisel on asjakohaseks näiteks Tartu maakohtu määrus tsiviilasjas nr 2-07-8026.⁴³ Selles määruses kohaldas Tartu Maakohus pankrotis osaihingu juhatuse liikme suhtes ärikeeldu tähtajaga kaks aastat pärast pankrotimenetluse lõppemist. Kaasusest nähtub, et äriühingu juhatuse liige mõisteti süüdi KarS § 386 lg 1 (maksude väärarvutus) järgi. Tol ajal kehtinud KarS ettevõtluskeeldu kui lisakaristust ette ei näinud. Tegutsemiskeelu määramine oli aga ametiõiguste kuritarvitamise või ametikohustuste rikkumisega seotud kuriteo eest süüdimõistmise korral siiski võimalik. Ärikeelu kohaldamisest võib jääda mulje, et sellel juhul võib pankrotiõiguslik ärikeeld olla teatud mõttes karistusõigusliku lisakaristuse asenduseks.⁴⁴

Maksejõuetuse peamiseks põhjuseks pidas pankrotihaldur ajavahemikus 2004. a juunist kuni 2006. a märtsini maksukohustusi, mis olid tekkinud käibemaksu tasumisest kõrvalehoidmisel ja ühingu käibedeklaratsioonides valeandmete esitamise tulemusena.

---

⁴² M. Tamme. Ärikeeld pankrotiasjades – uuem kohtupraktika. EMLi ajakiri MaksuMaksja, nr 3, 2010.

⁴³ TMKm 13.08.2007, 2-07-8026.

⁴⁴ M. Vutt. Ärikeeld pankrotimenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/976/Ärikeeld_Pankrotimenetluses_Margit_Vutt.pdf (05.05.2013).

Kriminaalasjas mõisteti juhatuse liikmelt ja osaiühingult kuriteoga tekitatud kahju katteks Maksu- ja Tolliameti Lõuna Maksekeskusele Eesti Vabariigi kasuks välja 2 348 340 krooni.

Ärikeelu määramise põhjendusena on kohus märkinud, et juhatuse liige ei ole käitunud äritegevuses korrektselt, täitnud juhatuse liikme kohustusi nõuetekohaselt ega ole teinud piisavalt, et kuriteoga tekitatud kahju hüvitada. Täiendavalt on kohus rõhutanud, et menetlusjärgse ärikeelu kohaldamise eesmärgiks on piirata isiku tegevusvabadust teatud ajaks äritegevuse vahetel juhtimisel ja anda ühiskonnale märge sellest, et isik ei ole äritegevuses käitunud korrektselt.⁴⁵

Ärikeeld § 91 lg-s 3 sätestatud juhul on mõeldud küll pankrotimenetluse tagamiseks, kuid see ei täida autori arvates kõiki eesmärgi ning riivab isiku põhiõigusi. Seaduse proportsionaalsuse hindamiseks on Riigikohtu juhis järgmine: “Proportsionaalsuse põhimõte tuleneb Põhiseaduse § 11 2. lausest, mille kohaselt õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollitakse kolmel astmel – kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses e mõõdukust. Sobiv on abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Sobivuse nõude sisuks on kaitsta isikut avaliku võimu tarbetu sekkumise eest.”⁴⁶

Järgnevalt toob autor välja põhipunktid, miks ärikeeld isiku põhiõigusi piirab.

1. Pankrotiseadus sätestab § 91 lg 3 alusel kohtu diskretsiooni ärikeelu kohaldamiseks. Samas sätestab põhiseaduse § 31, et ettevõtlusvabaduse piiramine saab toimuda seaduses sätestatud korras ja tingimustel. Pankrotiseadus ei sätesta neid aluseid, millal piiratud vastutusega äriühingu juhtorgani liikme vms sarnase isiku vastu saab kohaldada ärikeeldu.
2. Kui isegi eeldada, et ärikeelu eesmärgiks on vältida võlausaldajate huvide kahjustamist, siis piiratud vastutusega äriühingu puhul eeldaks see ka mingi konkreetse nõude esitamist juhtorgani liikme vastu. Sellisel juhul oleks ärikeelu kohaldamine

⁴⁵ TMKm 13.08.2007, 2-07-8026.

⁴⁶ RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02.

võrdsustatav n-ö hagi tagamisega enne hagi esitamist. Kui TsMS-s saab hagi tagamist enne hagi esitamist taotleda üks kuu, siis pankrotimenetluses ei ole sätestatud tähtaegu, millal peab haldur esitama nõude juhtorgani liikme vastu. Juhinduda ei saa PanrkS § 118 lg 2 tähtajast, mille kohaselt tagasivõitmise hagi esitamise tähtaeg on kolm aastat pärast pankroti väljakuulutamist. Juhatuse liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg lähtub ÄS-st, mille kohaselt võib nõuet esitada viie aasta jooksul pärast tehingut. Asjaolud, mis tingivad nõude esitamise, peaksid selguma pankrotivara moodustamise käigus ning arvestades riive intensiivust ei tohiks võimaliku vastustuse asjaolude selgitamine kesta aastaid, sest see rikub õigusliku ootuse põhimõtet.

3. ÄS § 167¹ lg-s 1 nimetatud isikute ring on laiem kui PankrS § 91 lg-s 3. Tegevjuhtidele ja raamatupidajatele, kellel võib olla ettevõtte pankrotistumisel suur osalus, ei ole võimalik pankrotimenetluses tegevuskeeldu kohaldada. See oleks ebavõrdne kohtlemine.

4. Isikul puudub õigus ebamääraste asjaolude alusel kehtestatud ärikeelu tühistamiseks või selle kontrolliks (nt asjaolu tõttu, et kriminaalmenetlus ärikeelu aluseks olevas teos lõpetatakse või isik mõistetakse süüteo õigeks).

5. Ärikeelu kehtivus ei sõltu ärikeelu subjektist ja on sisuliselt määramatu. Näiteks KrMS § 128 lg 3 sätestab, et elukohast lahkumise keeld saab kehtida maksimaalselt kaks aastat, PankrS § 88 lg 3 alusel saab määrata elukohast lahkumise keeldu pankrotimenetluse lõpuni. Pankrotimenetlus võib kesta aastaid. Siinkohal võib tuua näite, kus haldur esitas 2009. a alustatud pankrotiasjas hagi 2012. a ning ühisvara jagamises otsuse asjas tegi kohus 2013. a, kuid see ei tähenda veel selle menetluse lõppu, sest tagasivõidetud vara tuleb ka müüa.⁴⁷

Eeltoodud põhjusel on menetlusjärgne ärikeeld karistuslik, sest ärikeeluga kaasneb stigmatiseerimine ilma, et ärikeelu tegelikud põhjused avalikustuksid ja tavaisik seda mõistaks. Ärikeelu olemus on sisuliselt sama KarS §-s 49¹ sätestatud lisakaristusega (isegi tagajärg selle keelu eiramise eest on KarS § 329 ja 373 järgi sama).

---

⁴⁷ RKTko 11.04.2013 nr 3-2-1-36-13.

Ärikeeld oleks eesmärgipärasem ja vähem karistuslik ning sobituks pankrotiseadusesse (ja üldisemalt õigusriiki) paremini järgmistel juhtudel:

- 1) kui seadus sätestaks diskretsiooni alused ja selle kasutamise tingimused ning hõlmaks ka tegelikke juhte ja vastutajaid (nt raamatupidajaid);
- 2) seadus ei piirduks ainult ettevõtluskeeluga, vaid laieneks ka teistele tehingutele;
- 3) ärikeeld oleks tähtajaline ja asenduks nõude esitamisel isiku vastu hagi tagamise abinõuga TsMS § 378 lg 1 p 3 tähenduses.

Tuleb tõdeda, et pankrotimenetlusjärgse ärikeelu määramine on üsna erandlik ja piirneb karistusõiguslike lisakaristustega (ettevõtluskeeld, tegutsemiskeeld).⁴⁸ Autori arvates on menetlusjärgne ärikeeld oma olemuselt karistuslik (ei täida oma eesmärki ja rikub isiku põhiõigusi) ja tuleks niisugusel kujul kaotada ning ühendada karistusseadustikus olevate ettevõtlus- ja tegutsemiskeeluga. Sellisel juhul laheneks ka olukord, kus pankrotimenetlus pole lõppenud, kuid isik on kuriteos süüdi tunnistatud. Menetlusjärgset ärikeeldu ei saaks sellisel juhul kohaldada, sest üks tingimustest (menetluse lõpetatus) pole täidetud. Ettevõtluskeelu ja ärikeelu ühendamisel ning sätestamisel KarS-s saaks keeldu kohaldada kohe pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist.⁴⁹

---

⁴⁸ Vt ka töö ptk 3.3.

⁴⁹ A. Tubin. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus. *Juridica*, nr 6, 2012, lk 448.

3. ÄRIKEELU EESMÄRGID JA TAGAJÄRJED

3.1 Ärikeelu kohaldamise eesmärgid

3.1.1 Edasiste kuritegude toimepanemise tõkestamine

Ärikeelu kohaldamine on võimalik juriidilise isiku juhtorgani liikmetele, kui nad täidavad juhtimise, esindamise ja kontrolli funktsiooni või vähemalt ühte neist funktsioonidest.

Riigikohtu praktikast, esmajoones määrusest tsiviilasjas nr 3-2-1-26-00 järeldub, et PankrS § 91 lg 2 eesmärk on kolmandate isikute preventiivne kaitse, tõkestamaks ärikeelu subjektile toime panna uusi võimalikke süütegusid või tekitada kolmandatele isikutele kahju. Sama tuleneb Riigikohtu 9. mai 2000. a määrusest tsiviilasjas nr 3-2-1-70-00 ja 12. jaanuari 2005. a määrusest tsiviilasjas nr 3-2-1-158-04 (p 12).⁵⁰ Seega on Riigikohtu varasema praktika järgi ärikeelu näol tegemist preventiivse sunnivahendiga.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on selgitanud, et PankrS § 91 lg 2 alusel saab ärikeeldu kohaldada üksnes isiku suhtes, kes on pannud pankrotistunud juriidilist isikut juhtides suure tõenäosusega toime kuriteo, kuid keda ei ole selle eest veel süüdi tunnistanud (põhjendatud kuriteokahtlus) ning kelle puhul on tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel toime panna uusi sarnaseid kuritegusid. Ärikeelu kohaldamiseks ei piisa väärteokahtlusest või üksnes võimalikust kahju tekitamisest.⁵¹

Riigikohus on rõhutanud täiendavalt, et menetlujärgse ärikeelu kohaldamise eesmärgiks on piirata isiku tegevusvabadust teatud ajaks äritegevuse vahetul juhtimisel ja anda ühiskonnale märge sellest, et isik ei ole käitunud äritegevuses korrektsetl.⁵²

---

⁵⁰ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 15.

⁵¹ Samas.

⁵² TMK 13.08.2007, 2-07-8026.

Preventiivse õiguskaitsevahendina võib ärikeeld seega sarnaselt kriminaalmenetluses rakendatavate tõkenditega tõkestada edasiste kuritegude toimepanemist (nt ametist kõrvaldamine kriminaalmenetluse seadustiku § 141 alusel).

Riigikohus leiab, et isiku vastu algatatud kriminaalmenetluse tagamine ei ole iseenesest ärikeelu eesmärk. Ärikeelu kohaldamine ei ole seaduse järgi seotud kriminaalmenetlusega konkreetse isiku suhtes, vaid võlgniku pankrotimenetlusega. Ka ei sõltu ärikeelu kestus võimaliku kriminaalmenetluse kestusest, vaid on piiratud pankrotimenetluse kestusega, mis võib olla kriminaalmenetlusest nii lühem kui ka pikem. Ärikeeldu saab isiku suhtes kohaldada sõltumata sellest, kas ta on tunnistanud kriminaalasjas kahtlustatavaks või süüdistatavaks.⁵³

Kui pärast ärikeelu kohaldamist ei ole isiku suhtes ärikeelu kohaldamise aluseks olnud käitumise tõttu mõistliku aja jooksul kriminaalmenetlust alustatud, tuleb pankrotimenetluses kaaluda ärikeelu lõpetamist. Teisalt ei ole välistatud, et näiteks pärast kriminaalmenetluse alustamisest keeldumist ilmnevad pankrotimenetluses uued tõendid isiku võimaliku kuriteo kohta. Sellisel juhul on põhjendatud ärikeelu uuesti rakendamine.⁵⁴

Autor on arvamusel, et kui isikule on kohaldatud ärikeeld ilma nähtava põhjusega, võiks tal olla õigus tekitatud kahju hüvitamisele.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on seisukohal, et kui isik mõistetakse kriminaalmenetluses õigeks tegudes, millest lähtudes isikule ärikeeld määrati, või kui isiku suhtes kriminaalmenetlus lõpetatakse kuriteokoosseisu puudumise tõttu, on see aluseks ärikeelu lõpetamiseks. Ärikeeldu tuleb kohaldada üksnes niikaua, kui püsib oht, et isik paneb toime uusi kuritegusid. Sellise ohu äralangemisel või olulisel vähenemisel tuleb ärikeeld lõpetada.⁵⁵

---

⁵³ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 16.

⁵⁴ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 16.

⁵⁵ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 16.

Autor nõustub siin Riigikohtu seisukohaga, et kui kuritegude toimepanemise oht oluliselt väheneb või langeb ära, siis tuleks ärikeeld lõpetada. Taotluse ärikeelu lõpetamiseks peaks saama esitada isik, kellele ärikeeld on kohaldatud. Määruses 3-2-1-158-04 leiab Riigikohus, et ärikeeld piirab pankrotimenetluse vältel isiku ettevõtlusvabadust, pankrotimenetlus pole ajaliselt piiratud ning kui menetluse vältel ärikeelu kohaldamise alus ära langeb, võib isik taotleda keelu tühistamist.⁵⁶

3.1.2 Pankrotimenetluse tagamine

Riigikohtu praktikast saab järeldada, et ärikeelul on ka pankrotimenetluse tagamise funktsioon. Määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-26-00 on Riigikohus leidnud, et ärikeeldu võib kohaldada ka pankrotimenetluses tekkida võivate takistuste ärahoidmiseks.

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi arvates saab ärikeeld võlgniku pankrotimenetlust tagada siiski üksnes piiratult. Võlgniku juhatuse liige ei saa pankrotimenetluses võlgniku varaga niikuinii enam toiminguid teha, kuna vara käsutusõigus on halduril. Samuti ei taga ärikeeld isiku n-ö kättesaadavust pankrotimenetluses, nagu seda teeb näiteks elukohast lahkumise keeld. Ärikeeluga isiku võimalik motivatsioon aidata ärikeelust vabanemise lootuses paremini kaasa menetluse kiirele toimumisele ei põhjendaks üldjuhul samuti ärikeelu seadmist, kuna tema võimalused menetluse kestust mõjutada on tihti piiratud. Selles osas näeb kolleegium PankrS § 91 lg 2 erinevust võrreldes sama paragrahvi esimese lõikega, millel on ka jooksva pankrotimenetluse tagamise eesmärk.⁵⁷

Autor on samuti seisukohal, et ärikeeld ei aita pankrotimenetlust kiirendada ja tagab seda üksnes piiratult, kuna see sõltub suhteliselt vähesel määral pankrotivõlgnikust. Tunduvalt tõhusamateks meetoditeks (hindamata nende põhiseaduspärasust) on elukohast lahkumise keeld ja vajadusel aresti kohaldamine (võlgniku kättesaadavuse tagamiseks). Samuti on võlausaldajate nõuete tagamiseks parem vahend hagi tagamine (nt võlgniku pangakontode arestimine).

---

⁵⁶ RKTkm 12.01.2005 nr 3-2-1-158-04, p 14.

⁵⁷ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 19.

3.1.3 Võlausaldajate kahju hüvitamise nõuete tagamine

Riigikohtu määruses nr 3-2-1-158-04 on ärikeelu eesmärgina nähtud ka pankrotivõlgniku ja tema võlausaldajate nõuete tagamist.

Nõude juhatuse liikme vastu saaks esitada VÕS § 115 alusel. Kahju hüvitamise nõude eeldusteks on kehtiv võlasuhe poolte vahel, kohustuse rikkumine, kahju tekkimine, põhjuslik seos kohustuse rikkumise ning tekkinud kahju vahel ja võlgniku (s.o juhatuse liikme) vastutus kohustuse rikkumise eest.⁵⁸ Nõude esitamise eelduseks on kohustuse rikkumine ettevõtte juhatuse liikme poolt. Selliseks kohustuseks on TsÜS §-st 36 ning ÄS § 180 lg-st 5¹ ja § 306 lg-st 3¹ tulenev pankrotiavalduse esitamise kohustus. Näitena võiks tuua pankrotiavalduse esitamise hilinemisega või tahtliku viivitamisega. Juhatuse liikme kohustuse rikkumist peab tõendama äriühing.

Riigikohus leiab, et ärikeeld on üldjuhul preventiivse iseloomuga, st seda kohaldatakse pankrotimenetluse võimalike takistuste vältimiseks ja võlausaldajate (ka tulevaste) huvide kaitseks. Pankrotimenetluse ajal võib ärikeelu kohaldamise alus ära langeda.⁵⁹

Autor nõustub siin Riigikohtu seisukohaga, et pankrotivõlgniku ja tema võlausaldajate nõuete tagamise eesmärki saab ärikeeld täita üksnes piiratud ulatuses, kuna seaduses ei ole ette nähtud juhatuse liikmete laialdast isiklikku vastutust juriidilise isiku kohustuste eest.

Autori arvates esinevad ärikeelu rakendamisel järgmised probleemid.

1. Ärikeeld ei keela isikul asutada sissemakseta äriühingut (olemata sealjuures juhatuse liige), millega võtab isik täieliku varalise vastutuse.
2. Ärikeeld ei keela isiku teisi tsiviiltehinguid: nt käendada suuri laene, laenata kiirlaenu (SMS-laenu) tingimustel raha, leppida kokku töölepingu sõlmimisel täielikus materiaalses vastutuses, kinkida vara jne.
3. Ärikeeld ei piira isikul osalemast ettevõtluses töölepingu alusel (nt tegevdirektori, raamatupidajana) või siis varjatult variisikute kaudu.

⁵⁸ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2006. § 115 komm 6.

⁵⁹ RKTkm 12.01.2005 nr 3-2-1-158-04, p 12.

4. Ärikeeld ei taga pankrotimenetlusest osavõttu ega teiste võlgniku kohustuste täitmist.

3.2 Ärikeelu rikkumise tagajärjed

KarS § 373 näeb ärikeelu rikkumise eest ette rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistuse. Kui ärikeelu jõustumine lõpetaks automaatselt isiku juhtorgani liikme staatuse kolmandates juriidilistes isikutes, puuduks KarS §-l 373 mõte, sest selles ette nähtud kuriteokoosseisule vastavat tegu ei oleks võimalik toime panna. Sellele viitab ka Riigikohtu 24. septembri 2009. a otsus kriminaalasjas nr 3-1-1-61-09, p-d 36–38.4. Järelikult tähendab see, et ärikeelu jõustumine ei katkesta iseenesest isiku olekut kolmanda juriidilise isiku juhatuses või nõukogus.

Näitena võib tuua OÜ MRP Ärigrupp pankrotimenetluse, kus Tartu Maakohtu määrusega tsiviilasjas nr 2-10-31157 kohaldati ettevõtte juhatuse liikmetele ärikeeld ning keelati neil kuulumine mistahes tegevusalal tegutsevate äriühingute juhatusse ja nõukogusse ning samuti tegutsemine äriühingute likvideerijana ja prokuristina. Maakohus kehtestas ärikeelu kuni OÜ MRP Ärigrupp pankrotimenetluse lõpuni. Võlgnikud tegutsesid edasi teiste ettevõtete juhatuse liikmetena. Pankrotihaldur esitas Lõuna Ringkonnaprokuratuurile kuriteokaebuse kriminaalmenetluse alustamiseks. Lõuna Ringkonnaprokuratuur kriminaalmenetlust ei alustanud, põhjendades oma otsust sellega, et kaebaja pole esitanud piisavalt tõendeid. Riigiprokuratuuri 19.02.2013 määrusega jäeti pankrotistunud OÜ MRP Ärigrupp esindaja kaebus rahuldamata. Tartu Ringkonnakohus juhendus KrMS § 208 lg-st 6 ja leidis, et Riigiprokuratuuri määrus tuleb tühistada, sellele esitatud kaebus rahuldada ning Riigiprokuratuuri tuleb kohustada kriminaalmenetlust alustama KarS § 373 alusel.⁶⁰

Kohtulahendiga likvideerijaks või juhatuse liikmeks määratud isikule ärikeelu kohaldamine ei mõjuta tema määramise kohtulahendi kehtivust. Vastupidine vähendaks põhjendamatult tsiviilkäibekindlust. Samamoodi ei mõjuta ettevõtjaks olemise keeld ärikeelualuse isiku tehtud tehingute kehtivust ega tema omandatud õigusi ega kohustusi. Seega on ärikeelualuse isiku enese kohustus tagada, et ta ärikeeldu ei rikuks, mh ei annaks nõusolekut valida ennast juhatuse liikmeks või astuks juhatusest tagasi ning hoiduks

⁶⁰ TRKm 02.05.2013 nr 1-13-2544, p 1, 1.1, 2, 4, 5, 14.

keelatud majandustegevusega tegelemast. Selle kohustuse rikkumine võib kaasa tuua isiku vastutuse KarS § 373 järgi.⁶¹

Ka äriühing ise, kelle juhatusse ärikeeluga isik kuulub, peab tagama, et tema juhatuse koosseis vastaks seadusele. Osäühingu (kõige levinum ettevõtluse vorm) puhul sätestab ÄS § 180 lg 3¹ ja aktsiaseltsi puhul ÄS § 308 lg 3¹, et juhatuse liikmeks ei või olla isik, kellel on keelatud olla juhatuse liige kohtulahendi alusel. Selle täitmist kontrollib registripidaja. Kehtivad ärikeelud on kajastatud äriregistri teabesüsteemis.⁶²

Autor on seisukohal, et kuna ärikeelu rikkumise eest on ette nähtud suhteliselt range karistus, siis on ärikeelu kohaldamise määruses vaja eriti täpselt välja tuua ärikeelu kehtestamise alused ja ulatus.

3.3 Ärikeeld võrdluses tegutsemis- ja ettevõtluskeeluga

Ärikeeld on esialgsel vaatlemisel sarnane ettevõtlus- (KarS § 49¹) ja tegutsemiskeeluga (KarS § 49). Tegutsemiskeeldu kohaldatakse isiku suhtes, kes on mõistetud süüdi kutse- või ametiõiguse kuritarvitamise või ametikohustuste rikkumisega seotud kuriteo eest. Ettevõtluskeeldu kohaldatakse isiku suhtes, kes on süüdi mõistetud ametiõiguste kuritarvitamise või ametikohustuste rikkumisega seotud kuriteo eest, samuti kelmuse, usalduse kuritarvitamise, valeandmete esitamise, pistise ja altkäemaksuga seotud tegude ja avaliku usalduse vastaste tegude eest.

Ettevõtluskeeld on laiem kui ärikeeld ja hõlmab ka olukorda, kus isikul on keelatud juhtida äriühingut muul viisil (k.a ettevõtte nõunikuna) kui kuuludes äriühingu juhtorganitesse. Ärikeeld on pankrotiõiguslik abinõu. Tegutsemis- ja ettevõtluskeeld on karistusõiguslik abinõu.

Karistusseadustiku § 49 esmane eesmärk on tagada, et isik, kes on mõistetud süüdi kutse- või ametiõiguste kuritarvitamise või ametikohustuste rikkumisega seotud kuriteo eest, ei

---

⁶¹ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 25.

⁶² Arvutivõrgus kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/arikeelud.py> (05.05.2013).

saaks edaspidi samalaadseid kuritegusid toime panna. Nimetatud eesmärgi tõhusaks saavutamiseks ei piisa alati sellest, kui isikul on keelatud olla teatud ametikohtadel (nt kuuluda äriühingu juhtorganitesse).⁶³

Siinkohal on kohane võrdlus Soome ärikeeluga. Ärikeeld Soomes on tegelik ettevõtlusvabaduse riive, st isik ei või tegeleda ettevõtlusega, kus raamatupidamine on kohustuslik, olla äriühingu juhtorgani liige, tegevjuht ega juhtida äriühingut variisikute kaudu. Ärikeelu kehtestab prokuröri nõudmisel kohus. Ärikeeld määratakse üldjuhul isikule, kes mõistetakse süüdi majandusalastes süütegudes, nagu näiteks maksude maksmisest kõrvalehoidumise, vara varjamise ja raamatupidamise kohustuse rikkumise eest.⁶⁴

Samas ei ole siin tegemist karistusõigusliku tegutsemiskeeluga, vaid administratiivse korra tagamise abinõuga, kuigi keelu kehtestamisega seonduvad karistusõiguslikud elemendid.⁶⁵ Ärikeeld võidakse määrata kõigile äriühingu juhtimises osalevatele isikutele, sõltumata nende ametlikust positsioonist, aga ka füüsilisest isikust ettevõtjatele.

K. Pedaku arvates on Soome ärikeeld oma iseloomult ja sisult Eesti ärikeelust erinev. Tegemist on rohkem Eesti tegutsemiskeelule sarnase institutsiooniga, mis ei ole sisuliselt karistusõiguslik lisakaristus, vaid iseseisev sanktsioon.⁶⁶ Võib öelda, et ka sisult on ärikeeld Soomes laiem, hõlmates kogu äritegevuse.

Näitena saab tuua juhtumeid, kus on põhjendatud võtta isikult õigus täita *de facto* mingeid ettevõtte juhtimisülesandeid. Näiteks äriühingu juhtimisega seonduvate kuritegude toimepanemine (kihutamise või kaasaaitamise vormis) on võimalik isiku poolt, kes ei ole küll äriühingu formaalne juht, kuid juhib ühingut sisuliselt.⁶⁷ Tuleks arvestada, et äriühingu tegelikul juhtimisel võivad olla läbi põimunud mõjutamis- ning alluvussuhted ja

⁶³ RKKKo 29.08.2007 nr 3-1-1-34-07, p 7, 2.

⁶⁴ K. Pedak. Soome ärikeeld erineb Eesti ärikeelust. 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://raamatupidaja.ee/208228art> (01.05.2013).

⁶⁵ Samas.

⁶⁶ Samas.

⁶⁷ RKKKo 29.08.2007 nr 3-1-1-34-07, p 7, 2.

formaalsed suhted. M. Kairjak nimetab sellist äriühingu juhti, kes ei ole kantud äriregistrisse, faktiliseks ühingujuhiks ja väidab, et faktilise ühingujuhi staatus toob kaasa isiku karistusõigusliku vastutuse „nagu juhatuse liige“.⁶⁸

Riigikohus on selgitanud, et KarS § 49 alusel mõistetav keeld töötada äriühingu juhina tähendab seda, et isik ei tohi tegelikult juhtida äriühingu tegevust, s.o asendada juhtorganite tegevust või sellesse sekkuda. Äriühingu tegelik juhtimine hõlmab ka ühingu juhtorganite liikmete nõustamist juhtimisotsuste tegemisel, kui nõustaja positsiooni ja mõju arvestades on nõuannete järgimise tõenäosus väga suur (nt juhul kui nõuandja näol on tegemist äriühingu enamusosanikuga).⁶⁹

Riigikohtu tsiviilkolleegium leiab, et karistuslikul eesmärgil saab isikult võtta õiguse tegeleda ettevõtlusega või kuuluda juriidilise isiku teatud organitesse üksnes KarS § 49 või § 49¹ alusel. Piiri tõmbamine ettevõtlus- ja tegutsemiskeelu vahele on ka karistusõiguses problemaatiline, sest enne KarS § 49¹ jõustumist (s.o enne 22. detsembrist 2008) sõnastati tegutsemiskeeld sageli just ettevõtluskeeluna.⁷⁰ Ettevõtluskeelul on eripreventiivne eesmärk ajutiselt kõrvaldada ettevõtlusest isik, kes ei osale ettevõtluses ausalt. Üldpreventiivseks eesmärgiks on majanduskeskkonna usaldusväarsuse tõstmine.⁷¹ Ettevõtluskeelu näol on tegemist erinormiga KarS §-s 49 sisalduva tegutsemiskeelu suhtes, mistõttu nende üheaegne kohaldamine on välistatud.⁷²

Mõistetavalt ei saa PankrS § 91 lg 2 eesmärk olla isiku karistamine pankrotistunud juriidilist isikut juhtides oletatavasti toime pandud, st nõuetekohaselt tuvastamata süüteo (süütegude) eest.⁷³

---

⁶⁸ M. Kairjak. Faktilise ühingujuhi karistusõiguslik vastutus. *Juridica*, nr 7, 2011.

⁶⁹ RKKKo 29.08.2007 nr 3-1-1-34-07, p 7, 2.

⁷⁰ M. Vutt. Ärikeeld pankrotimenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikohus.ee/vfs/976/>. Ärikeeld Pankrotimenetluses_Margit_Vutt.pdf (05.05.2013).

⁷¹ J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3. trükk. Tallinn: Juura, 2009. § 49¹ komm 1.

⁷² J. Sootak, § 49¹ komm 5.

⁷³ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 18.

Kokkuvõtvalt saab väita, et ettevõtluskeeld on karistusõiguslik abinõu, aga menetlusjärgne ärikeeld pankrotiõiguslik õiguskaitsevahend (erinevus on formaalne). Kuna ettevõtluskeelu ja menetlusjärgse ärikeelu vahel sisuline erinevus peaaegu puudub, siis autor on arvamusel, et need kaks institutsiooni võiks ühendada ning menetlusjärgsest ärikeelust tuleks üldse loobuda.

3.4 Ärikeeld kui isiku põhiõiguste riive

Pankrotiõigus peab tasakaalustama kahte erinevat huvi: ühelt poolt peab kaitsma võlausaldajate huve, teiselt poolt hoidma elus ettevõtlust ja mis veelgi tähtsam, looma keskkonna, mis toetaks ettevõtjaid võtmaks riske äri alustamiseks. See on kasulik nii ettevõtjatele kui ühiskonnale üldisemalt.⁷⁴

Põhiseadus (edaspidi *PS*) sätestab õiguse tegeleda ettevõtlusega ning õiguse koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse (*PS* § 31). Õigus tegelda ettevõtlusega ehk ettevõtlusvabadus on seotud ja kattub osaliselt *PS* §-s 29 sätestatud õigusega valida tegevusala ja elukutset. Seadus võib sätestada selle õiguse kasutamise tingimused ja korra. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikega ka Eestis viibivatel välisriigi kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Õigus tegeleda ettevõtlusega tuleneb ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁷⁵ artiklist 16.

Õigusteadlane P. Manavald on seisukohal, et oma olemuselt on ettevõtlusvabadus vabadusõigus. Ta leiab, et tegemist on negatiivse vabadusega: ettevõtlusega tegelemine pole ei kästud ega keelatud. Isik võib ettevõtlusega tegeleda või mitte tegeleda, tema vabadus hõlmab mõlemad võimalused. Ettevõtlusvabaduse näol on tegemist õigusliku vabadusega. Ettevõtlus nõuab põhimõtteliselt teatud materiaalseid ja mittemateriaalseid

---

⁷⁴ A Second Chance For Entrepreneurs: Prevention Of Bankruptcy, Simplification Of Bankruptcy Procedures And Support For A Fresh Start. Final Report of the Expert Group. European Commission Enterprise And Industry 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/businessenvironment/files/second_chance_final_report_en.pdf (01.05.2013).

⁷⁵ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, 18.12.2007. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.headest.ee/harta/> (05.05.2013).

ressursse. Nende andmist põhiseadus kellegi kohustusena ette ei näe. Seega ei pea ettevõtlusvabadus tagama faktilist võimalust ettevõtlusega tegeleda.⁷⁶

Õigust tegeleda ettevõtlusega sätestav paragrahv põhiseaduses on tihedalt seotud PS § 19 lg 1 sisalduva üldise vaba eneseteostuse õigusega, olles üheks selle avalduseks. Samuti on norm seotud PS § 29 sätestatud õigusega valida tegevusala ja elukutset ning PS § 32 sisalduva õigusega omandi puutumatusle ja õigusega selle kasutamisele.⁷⁷

Põhiseaduse kohaselt tuleb tagada omandi puutumatus ja kaitse (PS § 32 lg 1). See tähendab, et riigil on kohustus kehtestada reeglid, mille järgi on võimalik omandit kaitsta (nt omandiõiguse kohtulikku kaitset puudutavad normid jne). Omand peab olema kaitstud võrdselt, st üht isikut ei tohi eelistada teisele.⁷⁸

Põhiseaduses on sätestatud üks isiku põhiõigusi: õigus töötada vabalt valitud tegevusalal võimaldab igapäev realiseerida oma isiksust (PS § 29 lg 1). Tegemist on vaba eneseteostuse ühe olulise vormiga. Peale selle on töö peamiseks sissetuleku hankimise vahendiks ning seetõttu peamine vahend inimväärse elamise tagamiseks.⁷⁹

Riigikohus märgib määruses nr 3-2-1-124-09, et ärikeeld kitsendab nii isiku töökoha valiku vabadust, ettevõtlusvabadust kui ka omandi käsutamise vabadust.⁸⁰ Otsuses nr 3-3-1-15-06 on Riigikohus leidnud, et ärikeeld on ettevõtlusvabaduse oluline piirang ja võib kahjustada isiku varalist ning sotsiaalset seisundit, kui seda rakendatakse vastuolus ärikeelu kohaldamise eesmärgiga.⁸¹

Autor jagab siin Riigikohtu seisukohta⁸², et PankrS § 91 lg 2 tuleb tõlgendada kitsendavalt, kuna ärikeeluga riivatakse intensiivselt isiku põhiõigusi. Põhiõigustest riivatakse töökoha valiku vabadust (PS § 29 lg 1), ettevõtlusvabadust (PS § 31) ja omandi

⁷⁶ P. Manavald. Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive. *Juridica*, nr 7, 2003, lk 457.

⁷⁷ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 470–471.

⁷⁸ E.-J. Truuväli jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2002. § 32 komm 3.

⁷⁹ E.-J. Truuväli jt (koost). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002. § 29 komm 1.

⁸⁰ RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09.

⁸¹ RKHKo 05.04.2006 nr 3-3-1-15-06, p 8.

⁸² RKTkm 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09, p 15.

kasutamise vabadust (PS § 32 lg 2). Samuti õigustab kitsendavat tõlgendamist see, et karistuslikul eesmärgil saab isiku suhtes ärikeeluga sarnaseid meetmeid kohaldada üksnes KarS §-de 49 või 49¹ alusel.

Varasemas kohtupraktikas (enne RKTkm asjas nr 3-2-1-124-09) Riigikohtu-poolne ärikeelu süvaanalüüs puudub. Seetõttu on erinevad kohtud käitunud ärikeelu määramisel tihti erinevalt. Kuna pankrotimenetlus kestab sageli pikka aega, siis on isik tavaelust aastateks välja lülitatud.

Eelnevat kokku võttes ja lähtudes kohtupraktika analüüsist, selgub, et ärikeelu kohaldamine on isiku põhiõiguste intensiivne riive.

KOKKUVÕTE

Eestis on üheks kõige intensiivsemaks ettevõtlusvabaduse riiveks ärikeelu rakendamine pankrotimenetluse ajal ja pärast pankrotimenetluse lõppu, kuna ärikeelu sisuks on keeld tegutseda teatud tegevusaladel teatud aja jooksul. Selle riive intensiivsus ja iseloom on võrreldavad karistusseadustikus lisakaristusena ettenähtud tegutsemis- ja ettevõtluskeelu sisuga.

Bakalaureusetöö hüpoteesiks oli, et menetlusaegne ärikeeld on preventiivne pankrotiõiguslik õiguskaitsevahend, mitte karistusliku funktsiooniga sanktsioon, seevastu menetlusjärgne ärikeeld sarnaneb karistusõiguslike lisakaristustega (ettevõtlus- ja tegutsemiskeeld) ja ei ole sellisel kujul vajalik.

Bakalaureusetöö objektiks olid ärikeelu kohaldamisel tekkivad probleemid, lähtudes Riigikohtu ja maakohtute praktikast. Uuriti, kas kohtupraktika kinnitab väidet, et menetlusaegne ärikeeld on preventiivne õiguskaitsevahend ja menetlusjärgne ärikeeld võrdub sisuliselt karistusõigusliku lisakaristusega. Seega oli põhieesmärgiks anda kohtupraktika põhjal hinnang ärikeelu kohaldamisele Eestis.

Järgnevalt toob autor välja analüüsi käigus tehtud olulisemad järeldused ning kinnitused töös püstitatud hüpoteesile.

Pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud ettevõtte juhtorgani liikme (juhatuse liige, likvideerija, täisühingu osanik, usaldusühingu täisosanik, vähemalt 1/10 suurust osalust omav osanik, aktsionär, prokurist ja raamatupidamise eest vastutav isik) suhtes võib kohaldada ärikeeldu. Pankrotiseaduse järgi saab eristada kahte ärikeelu liiki: menetlusaegset ja menetlusjärgset ärikeeldu.

Menetlusaegset ärikeeldu ei saa rakendada karistusena juba toimepandud rikkumiste eest, vaid tegemist on ennetava sunnivahendiga, mille eesmärk on välistada võimalikke uusi rikkumisi ja kolmandate isikute kahjustamist. Ärikeelu eesmärgist lähtuvalt peab kohus ärikeelu kohaldamisel põhjendama, millised asjaolud annavad alust kartuseks, et isik võib panna edaspidi toime rikkumisi ning kuidas aitaks ärikeeld seda vältida.

Ärikeelu ulatuse määramisel peavad konkreetsed piirangud isiku suhtes selguma ärikeelu kohta käivast kohtumäärusest ning isik peab kohtumäärusest aru saama, millised tulu teenimisele suunatud tegevused on edaspidi lubatud ja millised keelatud.

Maakohtute praktika analüüsimisel selgub, et kohtud tuginevad oma pankroti väljakuulutamise otsustes ja ärikeelu kehtestamise määrustes paljuski ajutiste haldurite ja pankrotihaldurite esitatud andmetele ning seisukohtadele. Ärikeelu kehtestamise põhjusteks on olnud pankrotiavalduse õigeaegne esitamata jätmine, raamatupidamise ebarahuldav korraldamine, ettevõtte rahaliste vahendite omastamine ja maksukuritegude sooritamine.

Ärikeeld ei aita pankrotimenetlust kiirendada ja tagab seda üksnes piiratult, kuna see sõltub suhteliselt vähesel määral pankrotivõlgnikust. Samuti saab ärikeeld võlausaldajate nõuete tagamist täita üksnes piiratud ulatuses, kuna seaduses ei ole ette nähtud juhatuse liikmete laialdast isiklikku vastutust juriidilise isiku kohustuste eest.

Kui isik mõistetakse kriminaalmenetluses õigeks tegudes, millest lähtudes isikule ärikeeld määrati või kui isiku suhtes kriminaalmenetlus lõpetatakse kuriteokoosseisu puudumise tõttu, on see ärikeelu lõpetamise aluseks. Ärikeeldu tuleb kohaldada üksnes niikaua, kui püsib oht, et isik paneb toime uusi kuritegusid. Sellise ohu äralangemisel või olulisel vähenemisel tuleb ärikeeld lõpetada.

Lähtudes kohtupraktikast, on menetlusjärgse ärikeelu kohaldamise eesmärgiks piirata isiku tegevusvabadust teatud ajaks äritegevuse vahetul juhtimisel ja anda ühiskonnale märge sellest, et isik ei ole äritegevuses käitunud korrektselt. Menetlusjärgne ärikeeld on üsna sarnane karistusseadustikus füüsilisele isikule süüteo eest kohaldatavate lisakaristustega, nimelt tegutsemiskeelu (KarS § 49) ning ettevõtluskeeluga (KarS § 49¹). Ettevõtluskeeld on laiem kui ärikeeld, hõlmates samuti olukorda, kus isikul on keelatud juhtida äriühingut ka muul viisil (k.a ettevõtte nõunikuna) kui kuuludes äriühingu juhtorganitesse.

Ärikeeld § 91 lg-s 3 sätestatud juhul on mõeldud küll pankrotimenetluse tagamiseks, kuid see ei täida autori arvates kõiki eesmärke ning riivab isiku põhiõigusi. Ärikeelu

kohaldamine on isiku põhiõiguste (õigus töötada vabalt valitud tegevusalal, õigus tegeleda ettevõtlusega, õigus omandi puutumatusel) intensiivne riive.

Järgnevalt on välja toodud põhipunktid, miks ärikeeld isiku põhiõigusi piirab.

1. Pankrotiseadus ei sätesta neid aluseid, millal piiratud vastutusega äriühingu juhtorgani liikme vms sarnase isiku vastu saab kohaldada menetlusjärgset ärikeeldu.
2. Asjaolud, mis tingivad pankrotivõlgnikule nõude esitamise, peaksid selguma pankrotivara moodustamise käigus ning arvestades riive intensiivust ei tohiks võimaliku vastustuse asjaolude selgitamine kesta aastaid, sest see rikub õigusliku ootuse põhimõtet.
3. ÄS § 167¹ lg-s 1 nimetatud isikute ring on laiem kui PankrS § 91 lg-s 3. Tegevjuhtidele ja raamatupidajatele, kellel võib olla ettevõtte pankrotistumisel suur osalus, ei ole võimalik pankrotimenetluses tegevuskeeldu kohaldada. See on ebavõrdne kohtlemine.
4. Isikul puudub õigus ebamääraste asjaolude alusel kehtestatud ärikeeldu tühistamiseks või selle kontrolliks.
5. Ärikeeldu kehtivus ei sõltu ärikeeldu subjektist ja on sisuliselt määramatu.

Eeltoodud põhjusel on menetlusjärgne ärikeeld karistuslik, sest ärikeeluga kaasneb stigmatiseerimine ilma, et ärikeeldu tegelikud põhjused avalikustuksid ja tavalisik seda mõistaks. Menetlusjärgse ärikeeldu olemus on sisuliselt sama KarS §-s 49¹ sätestatud lisakaristusega.

Ärikeeldu eesmärgiks ei saa olla isiku karistamine pankrotistunud juriidilist isikut juhtides oletatavasti toime pandud, st nõuetekohaselt tuvastamata süüteo (süütegude) eest. Pankrotimenetluses ei saa süütegu tuvastada. Lähtudes kohtupraktikast, võib asuda seisukohale, et ärikeeldu kohaldamine pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud ettevõtte juhtorgani liikme vastu peab olema erandliku iseloomuga. Ärikeeld ei tohi piirata isiku tegevust rohkem, kui seda nõuab ärikeeldu kohaldamise aluseks olev eesmärk. Viimase kümne aasta kohtupraktika analüüsi põhjal selgub, et kohtumäärustes on hakatud

ärikelu eesmärki, kohaldamise aluseid ja ulatust järjest konkreetselt ja selgemalt põhjendama.

Ärikelud oleks eesmärgipärasem ja vähem karistuslik ning sobituks pankrotiseadusesse (ja üldisemalt õigusriiki) paremini järgmistel juhtudel:

- 1) kui seadus sätestaks diskretsiooni alused ja selle kasutamise tingimused ning hõlmaks ka tegelikke juhte ja vastutajaid (nt raamatupidajaid);
- 2) seadus ei piirduks ainult ettevõtluskeeluga, vaid laieneks ka teistele tehingutele;
- 3) ärikelud oleks tähtajaline ja asenduks nõude esitamisel isiku vastu hagi tagamise abinõuga TsMS § 378 lg 1 p 3 tähenduses.

Autor nõustub Riigikohtu seisukohaga, et kui kohus ei suuda põhjendada ärikelu vajadust ja eesmärki, siis ei tohiks ärikeldu ettevõtte juhtorgani liikme suhtes ka rakendada.

Eelneva analüüsi põhjal võib teha kokkuvõtva järelduse, et menetlusaegne ärikelud ei ole karistus, vaid siiski preventiivne pankrotiõiguslik õiguskaitsevahend. Menetlusjärgne ärikelud on oma olemuselt karistuslik (ei täida oma eesmärki ja rikub isiku põhiõigusi) ja tuleks niisugusel kujul kaotada ning ühendada karistusseadustikus olevate ettevõtlus- ja tegutsemiskeeluga.

A PROHIBITION ON BUSINESS AS A MEASURE OF LEGAL PROTECTION PROVIDED BY LAW IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS

SUMMARY

In Estonia one of the most intensive infringements of entrepreneurial freedom is the application of prohibition on business during and after the end of the bankruptcy proceedings, as the content of a prohibition on business is the prohibition on certain activities for a certain time. The intensity and nature of this infringement are comparable to the content of additional penalties, such as occupational and enterprise ban, according to the Penal Code.

The hypothesis of the bachelor research paper was that the prohibition on business during insolvency proceedings is a preventive legal remedy, not a sanction that functions as a punishment; however, an application of the prohibition on business after the bankruptcy proceedings is similar to additional penalties (occupational and enterprise ban) and is unnecessary as such.

The objective of the present bachelor thesis is to research the issues arising upon application of the prohibition on business based on practice of the Supreme Court and County Courts. This paper examines whether the court practice supports the claim that the prohibition on business during bankruptcy proceedings is a preventive legal remedy and an application of the prohibition on business after the bankruptcy proceedings is in essence equal to additional penalty for the crime. Thus, on the basis of the court practice the main objective is to evaluate the application of the prohibition on business in Estonia.

Subsequently, the author discloses the most important conclusions based on analysis and confirmations of the set up hypothesis.

A company's management body member (a member of the board, liquidator, partner of a general partnership, general partner of a partnership, partner who has at least 1/10 of an interest, shareholder, procurator and the person responsible for bookkeeping), who has

violated an obligation to submit a bankruptcy petition, may be subjected to a prohibition on business. There are two types of prohibition on business according to Bankruptcy Act: a prohibition on business during and after bankruptcy proceedings.

A prohibition on business during the bankruptcy proceedings cannot be implemented for already committed bankruptcy offences, it is a preventive coercive measure designed to prevent any further bankruptcy offences and damage to third parties. Depending on the purpose of a prohibition on business, court must give reasons why a person might continue committing bankruptcy offences in certain circumstances, and how a prohibition on business might help avoiding it.

When determining the extent of a prohibition on business, the concrete limits concerning a person must proceed from the court order concerning a prohibition on business; and based on the given court order the person must understand which profit-gaining oriented actions are allowed and which are forbidden in the future.

Based on country court practice, the analysis shows that in decisions about declaring bankruptcy and writs on imposing a prohibition on business courts mainly rely on data and attitude presented by a trustee. The main reasons for imposing a prohibition on business: failure to submit the bankruptcy petition on time, inadequate accounting system, company funds embezzlement and tax offences.

A prohibition on business does not quicken bankruptcy proceedings, and may influence it only in a very limited manner, since it depends insignificantly on the debtor. Likewise, a prohibition on business can meet the claims of the creditors only to a very limited extent, since the law does not preise that the members of management should be personally responsible for the obligations of a legal person.

The basis for terminating a prohibition on business is provided, if a person is acquitted in criminal proceedings for not having committed the offences for which a prohibition on business has been imposed, or if criminal proceeding is closed due to lack of elements. A prohibition on business applies only as long as there is a risk that the person will commit

new offences. If such risk ceases to exist or is considerably reduced, the prohibition on business must be terminated.

Based on court practice the purpose of application of the prohibition on business after the bankruptcy proceedings is to limit a person's freedom of action in direct management and to notify the society about a person's improper behaviour in business. A prohibition on business is quite similar to additional penalties applicable to a natural person for the offense according to the Penal Code, namely occupational ban (PC § 49) and enterprise ban (PC § 491). The enterprise ban is broader than a prohibition on business, covering as well the situation, where a person has no right to manage a company in any other way (including being the company's advisor) than not belonging to the management body of the company.

A prohibition on business, as stated in § 91 (3) is designed to ensure the bankruptcy proceedings, but in the opinion of the author it does not fulfill all the objectives, and infringes the fundamental rights of the person. An application of a prohibition on business is an intensive infringement of the rights stated in the Constitution of Estonia (right to work at freely chosen occupation, right to be engaged in business, right to inviolability of property).

The presented key points explain why the prohibition on business sets measures to a person's fundamental rights.

1. The bankruptcy law does not specify the grounds on which the member of the company's governing body or any other similar person with limited responsibility can be subjected to the prohibition on business after the bankruptcy proceedings.

2. The facts giving rise to the claim presented to the debtor should appear in the course of the formation of the bankruptcy estate, and considering the intensity of infringement the clarification of the facts of possible responsibility should not last for years, for not to violate the principle of legitimate expectations.

3. The business ban mentioned in PC § 491, subsection 1, is wider than that in the BA § 91 subsection 3. In bankruptcy proceedings it is not possible to apply the occupational ban on executive managers and bookkeepers, although they may have a large holding in company's bankruptcy. That would be unequal treatment.

4. A person is not entitled to cancel or check the prohibition on business imposed based on obscure facts.

5. The validity of the prohibition on business does not depend on the subject of the prohibition on business, and is indeterminate in its essence.

Due to the above mentioned reason the prohibition on business after the bankruptcy proceedings is punitive, because the prohibition on business is accompanied by a stigmatization without revealing the real reasons for the prohibition on business and an average person cannot be expected to understand it. The essence of the prohibition on business after the bankruptcy proceedings is the same as established in PC § 491 by additional punishment.

The purpose of a prohibition on business cannot punish a person for something which he or she has supposedly committed when managing the bankrupt legal person, i.e., for an offense which has not been properly ascertained. In bankruptcy proceedings, an offense cannot be ascertained. Based on court practice, an application of a prohibition on business to a member of a management body of a company, who has violated an obligation to submit a bankruptcy petition, is to be considered of an exceptional nature. Prohibition on business must not restrict a person's activities more than required for fulfilling the purpose of a prohibition on business. The analysis of the court practice over the past decade reveals that the writs have become more and more clear and concrete when explaining the purpose of the prohibition on business, reasons and extent of its application.

The author concurs with the position of the Supreme Court that if the court cannot justify the necessity and purpose of the prohibition on business, there should be no implementation of the prohibition on business regarding a member of a management body of a company.

The analysis provided above leads to the summarizing conclusion that a prohibition on business during the bankruptcy proceedings is not punishment, but a preventive legal remedy for insolvency proceedings. The prohibition on business after the bankruptcy proceedings is punitive in its essence (does not fulfill its purpose and violates the fundamental rights of the person), and should be abolished as such and instead become united with the already existent occupational and enterprise ban in the Penal Code.

KASUTATUD KIRJANDUS

A Second Chance For Entrepreneurs: Prevention Of Bankruptcy, Simplification Of Bankruptcy Procedures And Support For A Fresh Start. Final Report of the Expert Group. European Commission Enterprise And Industry 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf (01.05.2013).

Best Project On Restructuring, Bankruptcy And A Fresh Start. Final Report of the Expert Group. European Commission, Enterprises Directorate – General 2003. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.iiiglobal.org/component/jdownloads/finish/39/5104.html> (05.05.2013).

M. Kairjak. Faktilise ühingujuhi karistusõiguslik vastutus. *Juridica*, nr 7, 2011, lk 540–547.

K. Kukkes. Juhatuse liikme tsiviilõiguslik vastutus ja ärikeelu kohaldamine pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Andres Vutt. Tartu, 2011.

P. Manavald. Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive. *Juridica*, nr 7, 2003, lk 457–463.

R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.

K. Pedak. Soome ärikeeld erineb Eesti ärikeelust. 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://raamatupidaja.ee/208228art> (01.05.2013).

Seletuskiri pankrotiseaduse eelnõule. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=021550024 (05.04.2013).

J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 3. trükk. Tallinn: Juura, 2009.

M. Tamme. Juhatuse liikme tegevusetus võib lõppeda ärikeeluga, detsember 2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.varul.com/uudised/artiklid/juhatuse-liikme-tegevusetus-voib-loppeda-arikeeluga> (05.05.2013).

M. Tamme. Ärikeeld pankrotiasjades – uuem kohtupraktika. EMLi ajakiri MaksuMaksja, nr 3, 2010.

- E.-J. Truuväli jt (koost). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2002.
- A. Tubin. Juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmele kohaldatav ärikeeld. Magistritöö. Juhendaja *dr. iur.* Andres Vutt. Tartu, 2012.
- A. Tubin. Menetlusjärgne ärikeeld: kas pankrotiõiguslik piirang või karistusõiguslik lisakaristus. *Juridica*, nr 6, 2012, lk 442–449.
- P. Varul, jt (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2006.
- P. Varul. Võlgniku vastutus pankroti korral. *Juridica*, nr 7, 2003, lk 449–456.
- P. Varul, jt. Äriühingu juhtorganid. Äriühingu juhtorganite liikmete õigused, kohustused ja vastutus. Tallinn: Äripäev, 2005.
- M. Vutt. Ärikeeld pankrotimenetluses. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2009. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikohus.ee/vfs/976/Ärikeeld_Pankrotimenetluses_Margit_Vutt.pdf (05.05.2013).
- Äriregistri teabesüsteem. Kehtivad äri- ja ettevõtluskeelud. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/arikeelud.py> (05.05.2013).

KASUTATUD LÜHENDID

Õigusaktide lühendid

KarS – karistusseadustik

PankrS – pankrotiseadus

PS – Eesti Vabariigi põhiseadus

TsÜS – tsiviilseadustiku üldosa seadus

ÄS – äriseadustik

Kohtulahendite lühendid

HMKm – Harju Maakohtu määrus

RKHKo – Riigikohtu halduskolleegiumi otsus

RKKKo – Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus

RKPJKo – Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus

RKTKo – Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus

RKTKm – Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus

RKÜKo – Riigikohtu üldkogu otsus

TMKm – Tartu Maakohtu määrus

TRKm – Tartu Ringkonnakohtu määrus

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti Vabariigi põhiseadus (RT I, 27.04.2011, 2)

Euroopa Liidu põhiõiguste harta, 18.12.2007. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.headest.ee/harta/> (05.05.2013).

Karistusseadustik (RT I, 08.07.2011, 52)

Pankrotiseadus (RT I, 29.06.2011, 14)

Tsiviilseadustiku üldosa seadus (RT I, 06.12.2010, 12)

Võlaõigusseadus (RT I, 08.07.2011, 21)

Äriseadustik (RT I, 31.12.2010, 19)

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Maakohtute praktika

TMK_m 13.08.2007, 2-07-8026

HMK_m 10.11.2008, 2-08-24620

HMK_m 13.05.2009, 2-08-54923

HMK_m 22.05.2009, 2-09-8439

TMK_m nr 2-10-31157

Ringkonnakohtu praktika

TRK_m 02.05.2013 nr 1-13-2544

Riigikohtu praktika

RKTK_m 27.03.2000 nr 3-2-1-26-00

RKTK_m 09.05.2000 nr 3-2-1-70-00

RKPJKo 06.03.2002, 3-4-1-1-02

RKTK_m 20.06.2002 nr 3-2-1-76-02

RKÜKo 25.10.2004 nr 3-4-1-10-04

RKTK_m 25.10.2004 nr 3-4-1-10-04

RKTK_m 12.01.2005 nr 3-2-1-158-04

RKKKo 29.08.2007 nr 3-1-1-34-07

RKHKo 05.04.2006 nr 3-3-1-15-06

RKKKo 24.09.2009 nr 3-1-1-61-09

RKTK_m 22.02.2010 nr 3-2-1-124-09

RKTKo 11.04.2013 nr 3-2-1-36-13

Lihthtsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kurmet Kuldnokk

(sünnikuupäev: 09.12.1974.a)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthtsentsi) enda loodud teose

„Ärikeeld pankrotiõigusliku õiguskaitsevahendina“,

mille juhendaja on mag. iur. Ave Hussar,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihthtsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.05.2013.a (kuupäev)